

УДК 78.072:791.636:791.211.8:82-312.9 (477)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/31.213775>

Анастасія-Олена ПОЖАРСЬКА,
orcid.org/0000-0002-9879-4771

аспірант
Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна) a.pozharska.asp@kubg.edu.ua

МУЗИКА КІНОФІЛЬМІВ ЖАНРУ ФЕНТЕЗИ В НАУКОВОМУ ПОЛІ ДОСЛІДЖЕНЬ

Стаття присвячена питанням дослідження кіномузики у фільмах жанру фентезі. З початком XXI століття здобув популярність жанр фентезі, який з літератури поширився на інші види мистецтва, зокрема й на кінематограф. Музика стала допоміжним засобом для створення в уяві глядача фантастичних образів. Завдяки популярності фільмів жанру фентезі їхня кіномузика також набула значного розповсюдження й навіть була переформатована в автономні твори, які виконувались окремо від кінофільмів. Проте музика з фентезі-фільмів не є поширеним об'єктом досліджень музикознавців. Серед причин можна назвати ставлення до жанру фентезі як до «несерйозного» й «розважального». Тому мета статті – висвітлити й систематизувати науковий досвід дослідження кіномузики фентезі. Наукова новизна обумовлена незначною кількістю досліджень, присвячених цьому питанню. Роботи зарубіжних (американських, канадських, британських, польських, російських) й українських науковців, темою яких є дослідження музики фільмів у жанрі фентезі (дисертації, музикознавчі книги й статті) було проаналізовано й систематизовано за об'єктом (кінофільм, музика з якого стала об'єктом дослідження) та предметом (аспекти досліджень). Було виявлено, що об'єктом досліджень більшості науковців є кіномузика конкретного твору – трилогії фентезі-фільмів «Володар Перснів», а предметом досліджень – тематичні, гармонічні та стилістичні особливості. Особливу увагу вчені приділяли розгалуженій системі лейтмотивів – музичних образів кіномузики «Володаря Перснів». Значно меншою є кількість наукових робіт, об'єктом досліджень яких є кіномузика інших фентезі-фільмів, зокрема «Хоббіта» й «Гаррі Поттера». Також було виявлено недостатню зацікавленість українських музикознавців у дослідженні кіномузики фільмів жанру фентезі порівняно з західно-європейськими й американськими науковцями. Отже, можна зробити висновок, що, незважаючи на наявність актуальних досліджень, кіномузика фільмів у жанрі фентезі має напрями для подальшого вивчення.

Ключові слова: кіномузика, фільми жанру фентезі, наукове поле досліджень, Володар Перснів, Хоббіт, Гаррі Поттер.

Anastasiia-Olena POZHARSKA
orcid.org/0000-0002-9879-4771

Postgraduate
Institute of Arts
of Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine) a.pozharska.asp@kubg.edu.ua

THE FANTASY CINEMA MUSIC IN THE SCIENTIFIC STUDY

The article deals with the fantasy cinema music study. The fantasy genre became popular with the beginning of the XXI century; it was spread to the other arts, particularly to the cinema. The music helped to create the fantastic characters in the viewer's imagination. Owing to the fantasy cinema popularity its cinema music took the significant extension and was converted into the autonomous music compositions, which were performed separately from the films. But often the scientists doesn't explore the fantasy cinema music, the reasons are that this genre is thought to be "unserious" and "entertaining". So, this article aims to highlight and systematize the scientific experience of the fantasy cinema music study. This exploration is relevant because of a little amount of the fantasy music case studies. The author analyzes and systematizes the works of the Ukrainian and the foreign (American, Canadian, British, Polish, Russian) researchers (dissertations, scientific books and articles) according to the object (the cinema music being studied) and the subject (the aspects of the study). This paper reveals that the majority of the researchers examines The Lord of the Rings cinema music as an object, and the thematic, harmonic and stylistic features as a subject. The scientists concentrate on the divaricate leitmotif system of the Lord of the Rings cinema music. The articles much less focus on the other fantasy cinema music, particularly on the Hobbit's and Harry Potter's. The Ukrainian researchers are found to be not such interested in this issue as there are the European and American scientists. In conclusion, despite the up-to date researches there are issues to study in the fantasy cinema music.

Key words: cinema music, fantasy films, case study, Lord of Rings, Hobbit, Harry Potter.

Постановка проблеми. Жанр фентезі набув значного поширення в останні десятиліття. Причиною популярності цього жанру у XXI столітті можна назвати «загальне розчарування у високотехнологічному світі, який обіцяв, але не приніс ні радості, ні достатку» («a collective loss of faith in technology; in the abundance and joy it promised but failed to produce») (White, 2018: 19). На відміну від наукової фантастики, де відмінність від нашого світу пов'язана зі стрибком наукового прогресу, фентезі спирається на надприродні елементи, що не мають зв'язку з наукою (Красножон, 2018). Важливе значення у творах жанру фентезі має чарівна атмосфера, одним зі способів створення якої в кінематографі є музика (Webster, 2012).

Кіномузика з найпопулярніших фентезі-фільмів («Володар Перснів», «Гаррі Поттер») отримала міжнародне визнання й стала настільки популярною, що виокремилась в автономні симфонічні твори, які виконуються окремо від кінофільмів (White, 2018). Це явище набуло небаченого раніше поширення і впливу, за впізнаваністю кіномузика затмарила не пов'язані з кінофільмами твори. Тому музика з фільмів-фентезі потребує більш детального вивчення.

Аналіз досліджень. Популярність кіномузики «фентезі» зумовила науковий інтерес до цього явища музичної культури. В американському та західноєвропейському музикознавстві останнім часом з'являються дослідження, присвячені різним аспектам кіномузики цього жанру. З-поміж науковців, які вивчали кіномузику фільмів фентезі, слід назвати таких: Н. Дерда (Дерда, 2017), К. Ричков (Ричков, 2013), В. Щербакова (Щербакова, 2017), Д. Адамс (Adams, 2010), Дж. Бернанке (Bernanke, 2008), Г. Кампкін (Campkin, 2019), І. ван Ельфєрен (Elferen, 2013), М. Ешенфельдер (Eschenfelder, 2019), Дж. Халф'ярд (Halfyard, 2012), В. Марквіца (Marchwica, 2018), К. Морган (Morgan, 2011), В. Рон (Rone, 2018, 2020), Е. Шехан (Shehan, 2017), Дж. Вебстер (Webster, 2009, 2012), Д. Вайт (White, 2012). Їх цікавило виявлення причин популярності фентезі (Halfyard, 2012; White, 2012); особливості музичного тематизму (Дерда, 2017; Adams, 2010, Bernanke, 2008; Campkin, 2019; Morgan, 2011; Rone, 2020, 2018; Webster, 2009, 2012; White, 2018); спосіб відображення в кінематографі музики, яка описана в літературі жанру фентезі (Elferen, 2013; Shehan, 2017); музична стилістика (Marchwica, 2018). Над узагальненням попередніх досліджень, пов'язаних із музикою фентезі, працювала Халф'ярд (Halfyard, 2012).

Дослідники є представниками наукових шкіл різних країн, зокрема Сполучених Штатів Аме-

рики (Adams, 2010; Eschenfelder, 2019; Morgan, 2011; Webster, 2009), Великої Британії (Bernanke, 2008; Halfyard, 2012; White, 2018), Канади (Shehan, 2017), Польщі (Marchwica, 2018), Росії (Рычков, 2013; Щербакова, 2017). Серед українських науковців у полі цієї тематики працює Дерда (Дерда, 2017).

Таким чином, можна спостерігати недостатню зацікавленість українських науковців у дослідженні кіномузики жанру фентезі. У роботах учених інших країн мало приділяється уваги історіографії досліджень.

Фентезі – художній напрям (Чернявська, 2015), який з літератури поширився на інші види мистецтва, зокрема на музику й кінематограф. У творах фентезі дія відбувається у вигаданому нетехнологічному світі, для створення якого використовуються мотиви магії та чаклунства (Красножон, 2018).

Мета статті – проаналізувати, систематизувати й узагальнити дослідження музики фільмів у жанрі фентезі.

Виклад основного матеріалу. Публікації, темою яких є дослідження музики у фільмах жанру фентезі, можна поділити на ті, що присвячені окремим творам (Дерда, 2017; Щербакова, 2017; Adams, 2010; Bernanke, 2008; Campkin, 2019; Eschenfelder, 2019; Marchwica, 2018; Morgan, 2011; Rone, 2018, 2020; Shehan, 2017; Webster, 2009, 2012; White, 2018), і ті, що розглядають музику жанру фентезі в цілому (Рычков, 2013; Elferen, 2013; Halfyard, 2012).

Отже, можна зробити висновок, що більшість авторів спеціалізуються на дослідженні музики окремих фільмів фентезі, а не вивчають кіномузику фільмів фентезі в цілому. Більшість авторів цікавляться кіномузикою фільмів одного циклу – «Володар Перснів».

Також можна систематизувати напрями досліджень за предметом їхнього вивчення:

З таблиці можна зробити висновок, що більшість дослідників вивчають особливості взаємодії, гармонічні й мелодичні особливості музичних тем. До таких належить Д. Адамс (Adams, 2010), книга якого є оглядовою та має науково-популярний характер. В книзі автор робить класифікацію музичних тем з описом використаних музичних інструментів, що є основою робіт багатьох авторів.

Дж. Бернанке (Bernanke, 2008) розглядає концепцію лейтмотивів у музиці до «Володаря Перснів» і простежує, як Тема Братства Персня посилює драматичну частину та робить внесок у загальну цілісність трилогії.

Д. Вайт (White, 2018) досліджує музику до фільмів фентезі на прикладі двох основних фентезі-франшиз – серіях «Гаррі Поттер» і «Володар Перснів». У своїй роботі він приділяє увагу зображенню «дому» у фільмах-фентезі музичними засобами. Автор зауважує, що «чарівним інструментом» у «Гаррі Поттері» є челеста – вона звучить в епізодах, де є магія, і не звучить у сценах з маглами. Також автор розповідає про само-

стійне життя музики поза фільмами в оркестрових сюїтах.

Дж. Вебстер (Webster, 2009) охоплює музику перших п'яти фільмів про Гаррі Поттера з точки зору її значущої ролі у фільмі. Дослідниця робить аналіз музичних тем, присвячених любові та дружбі, скорботі, боротьбі й перемозі, таємничому й непізнаному, злу й навіть гумору. Також авторка багато уваги приділяє внутрішньо-

Таблиця 1

Об'єкти дослідження музикознавців у фентезі-фільмах

Дослідники/об'єкт вивчення	«Володар Перснів»	«Хоббіт»	«Гаррі Поттер»	Інші фільми
Адамс	+			
Бернанке	+			
Вайт	+	+	+	
Вебстер			+ (лише перші п'ять фільмів)	
Дерда	+			
Ельфєрен	+			+
Ешенфельдер	+ (лише «Володар Перснів: Повернення короля»)			
Камкпін	+			
Марквіца	+			
Морган			+ (лише «Гаррі Поттер і Філософський камінь»)	
Ричков	+		+	+
Рон	+			
Халф'ярд	+			+
Шехан	+			
Щербакова	+	+		

Таблиця 2

Предмети дослідження музикознавців у фентезі-фільмах

Дослідники/об'єкт вивчення	Аналіз попередніх публікацій	Соціологічні дослідження	Особливості взаємодії музичних тем	Характеристики музичних тем	Музичні паралелі	Кореляція музики і літературної основи
Адамс			+	+		
Бернанке			+			
Вайт		+	+	+		
Вебстер			+	+		
Дерда			+			
Ельфєрен						+
Ешенфельдер				+		
Камкпін			+	+		
Марквіца					+	
Морган			+	+		
Ричков				+		
Рон			+	+		
Халф'ярд	+	+				
Шехан				+		+
Щербакова				+		

кадровій музиці та способам перенесення описаних у книгах музичних сцен на екран. У своїй роботі вчена доходить висновку, що музика є засобом підкреслення наявності магії на екрані (Webster, 2012), однак це стосується лише перших двох фільмів, а от у наступних трьох такої чіткої кореляції немає.

Українська дослідниця Н. Дерда (Дерда, 2017) віднесла музику «Володаря Перснів» до нового жанру – симфонічного фентезі. Дерда висловлює тезу про те, що оригінальний саундтрек до трилогії має власну драматургію, а отже, може вважатись окремим музичним твором.

М. Ешенфельдер (Eschenfelder, 2019) розглядає один із прикладів кадрової музики у «Володарі Перснів» – пісню Піппіна The Edge of Night. Автор звертає увагу на мелодичну близькість цієї музики до теми Ширу й теми Гондору, а також на драматичний ефект поєднання вокалу й дисонуючого акомпанементу.

І. Кампкін (Campkin, 2019) робить музичний аналіз основних лейттем «Володаря Перснів», їхніх гармонічних і мелодичних особливостей.

К. Морган (Morgan, 2011) досліджує, як композитор Джон Вільямс у фільмі «Гаррі Поттер і Філософський камінь» за допомогою музичних засобів протиставляє добро й зло. Автор робить детальний ладовий і гармонічний розгляд тих музичних тем, що у фільмі відповідають образу головного героя, Гаррі Поттера, а також тих, що відповідають головному антагоністу, уособленню зла – Лорду Волдеморту.

К. Ричков (Рычков, 2013) серед характерних рис кіномузики жанру фентезі визначає неовагнеріанство та близькість до романтичної опери XIX століття.

В. Рон (Rone, 2018, 2020) у вивченні музики «Володаря Перснів» приділяє увагу групам лейтмотивів хоббітів, людей й ельфів, їхнім спільним і відмінним рисам. Рон висуває гіпотезу, що в закадровій музиці композитор підкреслював відмінності між расами народів Середзем'я шляхом використання тональної музики для лейттем хоббітів, натуральних ладів – для лейттем людей і хроматики – для зображення ельфів.

Е. Шехан (Shehan, 2017) приділяє увагу способу перенесення «Володаря Перснів» на екран, відзначає розбіжність описаної Толкіном музики з її втіленням в екранізаціях. Автор вважає, що

Толкін асоціює добрих персонажів із природою, а злих – з індустріальністю, і цю ж антитезу намагається провести композитор у фільмі.

В. Щербакова (Щербакова, 2017) детально розбирає гармонічні та мелодичні особливості музичних тем, які зображують ельфів у трилогіях «Володар Перснів» і «Хоббіт». Автор доходить висновків, що ці теми поєднані використанням мажоро-мінорних і міноро-мажорних систем, примхливістю й оспіваністю мелодичної лінії.

І. ван Ельфєрен (Elferen, 2013) намагається виявити, як музика, описана в літературі фентезі, знаходить відображення у фільмах фентезі. Автор зазначає, що характерними ознаками епічного, «високого» фентезі є використання масштабної оркестровки, загального музичного стилю кінця XIX століття з уникненням складної гармонії. Також поширеним є використання екзотичних інструментів із незвичним тембром і регістром звучання.

Польський дослідник В. Марквіца (Marchwica, 2018) проводить у своїй статті музичні паралелі (Шир – валлійські мотиви в інструментах і музичних кліше, ельфи – східні й неземні мотиви, люди Рохану – скандинавські й староанглійські).

Проблематику вивчення музики фільмів-фентезі зауважує Дж. Халф'ярд (Halfyard, 2012), на думку якої значною перепоною стає складність визначення приналежності твору до жанру фентезі. Це пов'язано з відсутністю чіткого визначення та класифікації жанру (Чернявська, 2015). Халф'ярд зазначає, що серед наявних робіт на тему кіномузики фільмів у жанрі фентезі більшість присвячено кінотрилогії «Володар Перснів», що пов'язано з її популярністю та комерційною успішністю.

Таким чином, більшість авторів спрямовані на вивчення музики окремої фентезі-франшизи – «Володаря Перснів». Значна частина науковців зацікавлена в дослідженні особливостей взаємодії, а також гармонії й мелодики музичних тем.

Висновки. Проаналізувавши роботи, присвячені музиці фільмів фентезі, можна сказати, що багато її аспектів залишаються недослідженими або малодослідженими. Це стосується як об'єктів, так і предметів дослідження. Тому вивчення кіномузики фентезі має перспективи для подальшого вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дерда Н. Стилевые открытия Говарда Шора в кинотрилогии «Властелин колец». *Музыка на початку третього тисячоліття*, 2017. № 3. С. 1–11. URL: http://musikology.com.ua/upload-files/vip_3/Derda_3.pdf. (дата звернення: 19.06.2020).

2. Красножон Г. С. Особливості україномовного перекладу творів жанру фентезі (на матеріалі роману «Володар Перснів» Дж. Р. Р. Толкіна) : дипломна робота ; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2018. 81 с.
3. Рычков К. Н. Музыка в современном коммерческом кинематографе США: проблемы истории и теории : дис. ... канд. мистецтвознавства: 17:00:02 ; Московская государственная консерватория им. П. И. Чайковского. Москва, 2013. 375 с.
4. Чернявська О. С. До питання класифікації жанру фентезі. *Літературознавчі студії*, 2015. № 1 (2). С. 323–331. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2015_1\(2\)_38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2015_1(2)_38). (дата звернення: 19.06.2020).
5. Щербаківа В. Е. (2017) Звучащее Средиземье: Темы Эльфов в музыке Г. Шора (экранизация трилогии Дж. Р. Р. Толкина). *Практики и интерпретации*, 2017. № 2 (4). С. 117–131. DOI 10.23683/2415-8852-2017-4-117-131.
6. Adams D. The Music of The Lord of the Rings Films: a Comprehensive Account of Howard Shore’s Score. Van Nuys, CA, US : Carpentier, 2010. 401 p.
7. Bernanke J. Howard Shore’s ring cycle: the film score and operatic strategy. *Studying the event film: the Lord of the rings* / Edited by H. E. Margolis. Manchester, UK : Manchester University Press, 2008. P. 176–184.
8. Campkin H. The Exposition of Themes in The Fellowship of the Ring: How Howard Shore Uses Leitmotif to Establish a Narrative. URL: https://www.academia.edu/39731168/The_Exposition_of_Themes_in_The_Fellowship_of_the_Ring_-_How_Howard_Shore_Uses_Leitmotif_to_Establish_a_Narrative. (дата звернення 19.06.2020).
9. Elferen I. Fantasy Music: Epic Soundtracks, Magical Instruments, Musical Metaphysics. *Journal for the Fantastic in the Art*. 2013. № 24 (2). P. 4–24.
10. Eschenfelder M. J. Musical Narratives: Thematic Combination and Alignment in Fantasy and Superhero Films: Master’s Thesis / University of Oregon. Eugene, OR, US, 2019. 148 p.
11. Halfyard J. K. Introduction: Finding Fantasy. *Fantasy, Cinema, Sound and Music* / Edited by J. K. Halfyard. London, UK : Equinox, 2012. P. 1–15.
12. Marchwica W. M. Musical scenery: Utopia vs. Arcadia in The lord of the rings (dir. Peter Jackson). *Musica Iagellonica*, 2018. № 9. P. 127–142.
13. Morgan C. P. Good vs. Evil: The Role of the Soundtrack in Developing a Dichotomy in Harry Potter and the Sorcerer’s Stone: Master’s Thesis / The University of North Carolina at Greensboro. Greensboro, NC, US, 2011. 139 p.
14. Rone V. Howard Shore’s Music in J. R. R. Tolkien’s Primary and Secondary Worlds. URL: https://www.academia.edu/34569064/Howard_Shore_s_Music_in_J.R.R._Tolkien_s_Primary_and_Secondary_Worlds. (дата звернення 19.06.2020).
15. Rone V. Scoring the Familiar and Unfamiliar in The Lord of the Rings Film. *Journal of Music and the moving image*, 2018. № 11 (2). P. 37–66.
16. Shehan E. Middle-Earth Soundscapes: An exploration of the sonic adaptation of Peter Jackson’s “The Lord of the Rings” through the lens of Dialogue, Music, Sound, and Silence: Master’s Thesis / Carleton University. Ottawa, Ontario, CA, 2017. 125 p.
17. Webster J. L. The Music of Harry Potter: Continuity and Change in the First Five Films : Doctor of Philosophy’s Dissertation / University of Oregon. Eugene, OR, US, 2009. 800 p.
18. Webster J. L. Creating Magic with Music: The Changing Dramatic Relationship between Music and Magic in Harry Potter Films. *Fantasy, Cinema, Sound and Music* / Edited by J. K. Halfyard. London, UK : Equinox, 2012. P. 193–217.
19. White D. The Music of Fantasy Film: On the Creation, Evolution and Inhabitation of Musical Worlds: Doctor of Philosophy’s Thesis / University of Manchester. Manchester, UK, 2018. 274 p.

REFERENCES

1. Derda N. Stilevye otkrytiya Govarda Shora v kinotrilogii “Vlastelin kolets” [The Howard Shore’s style findings in the Lord of the Rings’ cinema trilogy]. *Muzyka na pochatku tretoho tysiacholittia*, 2017. №3. P. 1–11. URL: http://musikology.com.ua/upload-files/vip_3/Derda_3.pdf. (data zvernennia 19.06.2020). [In Russian].
2. Krasnozhon H. S. Osoblyvosti ukrainomovnoho perekladu tvoriv zhanru fentezi (na materialy romanu “Volodar Persniv” Dzh. R. R. Tolkina) [The Ukrainian translation features of the fantasy works: the Lord of the Rings novel’s case study]: diplomna robota / V. N. Karazin. Kharkiv National University. Kharkiv, UA, 2018. 81 p. [In Ukrainian].
3. Rychkov K. N. Muzyka v sovremennom kommercheskom kinematografe SShA: problemy istorii i teorii [The modern commercial cinema music: the problems of the history and theory]: dys. ... kand. mystetstvozn. : 17:00:02 / Moscow State Tchaikovsky Conservatory. Moscow, RU, 2013. 375 p. [In Russian].
4. Cherniavska O. S. Do pytannia klasyfikatsii zhanru fentezi [The classification of the fantasy genre]. *Literaturoznachni studii*. 2015. № 1 (2). P. 323–331. URL [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2015_1\(2\)_38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lits_2015_1(2)_38). (data zvernennia 19.06.2020). [In Ukrainian].
5. Shcherbakova V. Ye. (2017). Zvuchashchee Sredizeme: Temy Elfov v muzyke G. Shora (ekranizatsiya trilogii Dzh. R. R. Tolkina) [The Middle-Earth sounding: the Elves’ themes in the H. Shore’s music (The J. R. R. Tolkien’s trilogy adaptation)]. *Praktiki i interpretatsii*, 2017. № 2 (4). P. 117–131. DOI 10.23683/2415-8852-2017-4-117-131 [In Russian].
6. Adams D. The Music of The Lord of the Rings Films: a Comprehensive Account of Howard Shore’s Score. Van Nuys, CA, US: Carpentier, 2010. 401 p. [In English].
7. Bernanke J. (2008) Howard Shore’s ring cycle: the film score and operatic strategy. *Studying the event film: the Lord of the rings* / Edited by H. E. Margolis. Manchester, UK : Manchester University Press, 2008. P. 176–184. [In English].

8. Campkin H. The Exposition of Themes in The Fellowship of the Ring: How Howard Shore Uses Leitmotif to Establish a Narrative. URL: https://www.academia.edu/39731168/The_Exposition_of_Themes_in_The_Fellowship_of_the_Ring_-_How_Howard_Shore_Uses_Leitmotif_to_Establish_a_Narrative. (дата звернення 19.06.2020). [In English].
9. Elferen I. Fantasy Music: Epic Soundtracks, Magical Instruments, Musical Metaphysics. *Journal for the Fantastic in the Art*, 2013. № 24 (2). P. 4–24. [In English].
10. Eschenfelder M. J. Musical Narratives: Thematic Combination and Alignment in Fantasy and Superhero Films: Master's Thesis / University of Oregon. Eugene, OR, US, 2019. 148 p. [In English].
11. Halfyard J. K. Introduction: Finding Fantasy. *Fantasy, Cinema, Sound and Music* / Edited by J. K. Halfyard. London, UK : Equinox, 2012. P. 1–15 [In English].
12. Marchwica W. M. Musical scenery: Utopia vs. Arcadia in The lord of the rings (dir. Peter Jackson). *Musica Iagellonica*. 2018. № 9. P. 127–142 [In English].
13. Morgan C. P. Good vs. Evil: The Role of the Soundtrack in Developing a Dichotomy in Harry Potter and the Sorcerer's Stone: Master's Thesis / The University of North Carolina at Greensboro. Greensboro, NC, US, 2011. 139 p. [In English].
14. Rone V. Howard Shore's Music in J.R.R. Tolkien's Primary and Secondary Worlds. URL: https://www.academia.edu/34569064/Howard_Shore_s_Music_in_J.R.R._Tolkien_s_Primary_and_Secondary_Worlds. (дата звернення 19.06.2020). [In English].
15. Rone V. Scoring the Familiar and Unfamiliar in The Lord of the Rings Film. *Journal of Music and the moving image*, 2018. № 11 (2). P. 37–66. [In English].
16. Shehan E. Middle-Earth Soundscapes: An exploration of the sonic adaptation of Peter Jackson's "The Lord of the Rings" through the lens of Dialogue, Music, Sound, and Silence: Master's Thesis / Carleton University. Ottawa, Ontario, CA, 2017. 125 p. [In English].
17. Webster J. L. The Music of Harry Potter: Continuity and Change in the First Five Films: Doctor of Philosophy's Dissertation / University of Oregon. Eugene, OR, US, 2009. 800 p. [In English].
18. Webster J. L. Creating Magic with Music: The Changing Dramatic Relationship between Music and Magic in Harry Potter Films. *Fantasy, Cinema, Sound and Music* / Edited by J. K. Halfyard. London, UK : Equinox, 2012. P. 193–217 [In English].
19. White D. The Music of Fantasy Film: On the Creation, Evolution and Inhabitation of Musical Worlds: Doctor of Philosophy's Thesis / University of Manchester. Manchester, UK, 2018. 274 p. [In English].